

ВОБРАЗ ЛОДКІ Ё ІНСТАЛЯЦЫЯХ ЦІХАРУ СІОТА: СЕМАНТЫКА-СІМВАЛІЧНЫ АСПЕКТ

М. Л. Карпянкова,

*кандыдат мастацтвазнаўства, дацэнт, загадчык кафедры
гісторыі і тэорыі мастацтваў установы адукацыі «Беларуская
дзяржаўная акадэмія мастацтваў»*

Міфалагема карабля або лодкі – адзін з вельмі распаўсюджаных вобразаў у розных відах мастацтва. Ён мае глыбокія гістарычныя карані, звязаны і з падсвядомасцю чалавека, і з сакральнай карэляцыяй, і з міфалагічнай, літаратурнай спадчынай. У сучасным выяўленчым мастацтве дадзеная міфалагема робіцца вобразнай асновай шматлікіх праектаў з шырокім дыяпазнам сімвалічнага прачытання. Інсталяцыі японскай мастачкі (яна жыве і працуе ў Германіі) Ціхару Сіота з ужываннем сімвалікі лодкі з’яўляюцца часткай цэльнай тэматычна-вобразнай канструкцыі з творчых праектаў такіх вядомых сучасных мастакоў, як Гілберт Зорыя (каноз), Фабрыцыя Плесі («Вертыкальныя моры», «Вадкі лабірынт» і інш.), Ай Вэйвэй («Закон вандроўкі» і інш.).

Праекты Ціхару Сіота, у якіх ужываюцца семантычныя аспекты вобраза лодкі, з’яўляюцца на яе творчым даляглядзе ў пачатку 2010-х гг. Адным з найбольш ранніх праектаў можна назваць інсталяцыю «Куды мы ідзем?» (2012 г., «Where Are We Going?»), якая складалася з двух старых драўляных лодак і вады, што падала зверху, імітуючы «сапраўдны» дождж. Вільгаць, бліскучая паверхня падлогі-подыума, фактурныя старыя дошкі, аб якія разбіваліся кроплі вады, – усё гэта было вельмі архетыпічна, мела шматлікія літаратурныя асацыяцыі як з японскай, так і з еўрапейскай культуры. Амаль паралельна з тэмай лодкі ў творчасці Сіота з’яўляюцца інсталяцыі з перапляценнем ніцей «жыцця» або «памяці». А далей адбываецца вельмі удалае (з пункту гледжання глыбіні сімвалікі) спалучэнне вобразаў лодкі і ніцей. Аб гэтым яскрава і пераканаўча сведчыць праект для японскага павільёна 56-й Венецыянскай біенале 2015 г., які зрабіў мастачку вельмі папулярнай, «Ключ у руцэ». У дадзеным праекце, які меў надзвычай інтэрнацыянальную мову выказвання, дадаецца яшчэ адзін важны семантычны момант – ключы. Пачынаючы з гэтага праекту, Сіота ідзе па шляху мінімізацыі вобразных і выразных сродкаў і канцэнтраванні на сімваліцы вузкага спектру колераў.

Асновапалагальная трыяда японскіх колераў складаецца з чырвонага, белага і чорнага. У японскай культуры колерамі вышэйшага свету (нябеснага) лічыліся белы і чырвоны. Ніжняму свету (зямлі) адпавядалі жоўты і чорны колеры. Падобная каларыстычная семантыка ў першую

чаргу звязана з японскімі сінтаісцкімі вераваннямі. Назвы колераў маюць сувязь з паняццем «неба». Так, слова «чырвоны» тлумачыць як «колер ранішняга неба», белы – «колер неба на досвітку», а чорны – «колер начнога неба» [2].

Інсталяцыі Сіоту Ціхару, якія ў сваёй аснове маюць вобраз лодкі і сімволіку вандроўкі, вырашаюцца выключна ў дадазенай трыядзе колераў.

У праекце «Ключ у руцэ» ўжываюцца яшчэ «натуральныя» рыбацкія лодкі і мноства пераплеценых чырвоных ніцей, з якіх звісаюць ключы. У еўрапейскай культуры лодка і ключ маюць непасрэдную сувязь з хрысціянскай сімволікай: гэта іканаграфічны атрыбут апостала Пятра, які трымаў ключы ад рая і пекла. У сваю чаргу, у шматлікіх інтэрв'ю мастачка тлумачыць дадзены элемент як талісман, што аховае нейкую асабістую таямніцу чалавека, а таксама як сімвал магчымасці адчыніць дзверы ў нязведаныя сусветы.

Карабель або лодка, паводле хрысціянскай традыцыі азначалі жыццёвы шлях чалавека, акрамя таго Царква параўноўвалася з караблём у моры выпрабаванняў.

Дзве рыбацкія лодкі для Сіота – гэта «рукі», якія ловяць дождж нашых успамінаў, і сродак вандроўкі па «хвалях памяці». Інсталяцыя для Венецыянскай біенале займала цэлую залю, гледач мог цялесна «ўваходзіць» у мастацкую прастору. Мастачка называе свае інсталяцыі «філасофіяй моманту» і для яе вельмі важным з'яўляецца кантакт мастацкага твора з гледачом на ўсіх узроўнях: ментальным і цялесным. Паказальна, што для «Ключа ў руцэ» Сіоту знаходзіць 50 000 старых ключэй, якія ёй перадаюць самыя розныя людзі. «Ключы – вельмі каштоўныя рэчы ў жыцці кожнага, гэта яны абараняюць не толькі нашу асабістую прастору, але і дарагіх нам людзей» – тлумачыць аўтар [1]. Удакладненнем зместу дадзенага праекту сталі чатыры экраны з дакументальнымі відэа, на якіх дзеці распавядалі пра памятныя моманты свайго жыцця. Такім чынам гледачу прапаноўвалася паэтычная метафара жыцця чалавека і яго памяці, што звязвае пакаленні, якую кожны рэцыпіент мог удакладняць асабістымі сэнсамі, згодна са сваім культурным і жыццёвым досведам.

У пазнейшых інсталяцыях Сіота ідзе па шляху выпрацоўвання больш лаканічнай і больш сімвалічна-вострай мастацкай мовы. У сімвалічным прачытанні яе праектаў з'яўляюцца тэмы бежанцаў, тэма кокана як сімвала бяспекі, нейронных сувязей у мозгу, тэма сну і явы, прадаўжае развівацца тэма памяці і лёсу чалавека.

З мастацкіх твораў 2018 г. можна адзначыць праект пад знаёмай назвай «Куды мы ідзем?» для фестывалю мастацтваў ў Ніігаце. Лодкі тут пабудаваны пры дапамозе новых выразных сродкаў, якія маюць падобную да графікі марфалогію. У вялізнай залі-ангары да столі прымацава-

ны абрысы лодак з тонкага чорнага дроту. Вобраз «мроі-лодкі» выбудуваецца за кошт белых ніцей, з якіх вылецены борцікі кожнай лодкі. Мяккі графічны акцэнт і рытм задаюць гарызантальныя струмені з чорнай вяроўкі. Глядач апынаецца перад чарадой лодак, падобных да прывідаў. Такім чынам, тут найбольш яскарва раскрываюцца тэмы сну, падсвядомасці, лёсу.

Больш «дызайнерскую» трактоўку тэмы лодкі з удалым упісаннем у кантэкст грамадскага інтэр'еру можна ўбачыць у праекце «6 лодак» (2019) для гандлёвага цэнтру «Ginza Six» у Токіа. Тут таксама абраны два колеры: чорны і белы. Лодкі размешчаныя па коле, яны лунаюць у паветры пад столлю паміж паверхамі. Барты лодак выбудаваны чорнымі палосамі лямцу, а струмені дажджу наадварот – белыя.

2019 г. для Сіота Ціхару стаў выбітным дзякуючы надзвычай актуальнаму праекту «Drifting» (магчыма перакласці як «дрэйфаванне») для Музея Сінклер-Хаус в Бад-Хомбург-фор-дэр-Хёэ (Германія). Назва і сімвалічнае насычэнне дадзенага мастацкага выказвання перагукаюцца з відэаінсталяцыяй (56-хвілінным фільмам) Ай Вэйвэя «Ai Weiwei Drifting», 2017 году, прысвечанаму праблемам бежанцаў (у больш вузкім прачытанні), і пошукам чалавекам свайго шляху ў моры жыцця (у больш шырокай трактоўцы). Сіота Ціхару кампазіцыйна дакладна і тонка размяшчае ў прасторы чорныя графічныя каркасы лодак, а над імі выплятае з чырвонага павуцінныя нітак своеасаблівыя плыні. Чырвоныя каскады нітак спускаюцца ад столі да лодак. Гледачу прапаноўваецца дрэйфаваць па прасторы выставачнай залі на ўзроўні лодак і бачыць аб'екты з розных ракурсаў і планаў.

У гэтым жа годзе мастачка робіць візуальна драматычны праект «Напрамак» («Direction») у галерэі сучаснага мастацтва Kenji Takii Gallery у г. Нагоя (Японія). Інсталяцыя цалкам выканана ў чорным колеры. Столь залі ў галерэі зацягнута сеткай, з якой звісаюць ніці-струмені і вельмі ўмоўныя каркасы лодак з дроту. Акцэнт у дадзеным выпадку Сіота робіць на графіцы палосаў лямцу з якога выбудуваецца сілуэт лодкі. У прасторавай інсталяцыі аўтар здолеў выявіць пачуццёвую дынаміку, чорныя палосы ўтвараюць нераўнамерныя паўкружжы, а самі лодкі выглядаюць «нестабільна», яны падобны на разбураны шкілет карабля пасля моцнай буры. Таму тэма выпрабаванняў, якія чакаюць чалавека на яго шляху, тут гучыць надзвычай выразна. Асаблівую сімвалічнасць мае і парнае (адна пара) ужыванне лодак у дадзенай інсталяцыі.

Назіраецца цікавая вобразная пятля ў творчасці японскай мастачкі: у 2020 г. яна здзяйсняе інсталяцыю «Дзве лодкі, адзін напрамак» для Centro Cultural Banco do Brasil, у г. Бразілія (Бразілія). Лодкі, якія тут дэманструюцца, маюць каркасы з дроту, але яны не стылізаваныя, а да-

кладна паўтараюць элементы і абрысы сапраўдных рыбацкіх лодак. Барты таксама зроблены з палос лямцу, са столі шчыльна «льюць» чорныя струмені дажджу – ніці, асвятленне прыглушанае, дамінуючы колер – чорны.

Такім чынам, у творчасці сусветна вядомай мастачкі Сіота Ціхару прасочваецца шэраг скразных матываў і трансфармацыю іхсэнсаў:

а) струмені дажджу-вады – струмені дажджу з ніцей – ніці – ніці памяці – ніці лёсу – кокан – кокан бяспекі;

б) натуральная старая рыбацкая лодка – лодка-сімвал.

Акрамя таго, вельмі важна падкрэсліць зразумелую інтэрнацыянальную мову мастацкіх выказванняў Сіота Ціхару: яны маюць глыбокі лакальны (японскі) падтэкст, але выходзяць на простыя і зразумелыя агульначалавечыя канатацыі. У сваіх інтэрв'ю мастачка заўжды падкрэслівае важнасць данясення думак і пачуццяў аўтара-мастака да свайго гледача, яна разглядае свае праекты як «цудоўную магчымасць мець зносіны па-новаму і зразумець пачуцці адзін аднаго» [1].

1. *Кюбра, Икинджи.* Инсталляция «Ключ в руке». Чихару Шиота [Электронны рэсурс] / Икинджи Кюбра // Artifex. – 2015. – № 9. – Рэжым доступа: <https://artifex.ru/%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BC%D0%B0%D0%BD%D0%B0%D1%85/9/>. – Дата доступа: 28.03.2020.

2. *Шиманская, А. С.* Семиотика цвета в японской культуре: дис. канд. философск. наук : 24.00.01. / А. С. Шиманская. – М., 2014. – С. 62–98.

КУЛЬТУРАЛАГІЧНАЯ ПАРАДЫГМА РЭВЕРСІЎНАСЦІ ЧАСУ: АД ДЭСАКРАЛІЗАЦЫІ МІФА ДА САКРАЛІЗАЦЫІ ФАЛЬКЛОРНАГА ДЫСКУРСУ

А. В. Катовіч,

*старшы выкладчык кафедры рэжысуры
ўстановы адукацыі «Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт
культуры і мастацтваў»*

У адпаведнасці з існуючымі філасофскімі канцэпцыямі, пачынаючы ад Платона, Арыстоцеля і заканчаваючы М. Эліадэ, час тварэння багоў – гэта час Вечнасці, Абсалюту, які не мае той рухомасці, сталення, характэрнай для часу зямной быццёнасці. Аднак шматлікія міфалагічныя і фальклорныя тэксты беларускага народа сведчаць аб тым, што прадстаўнікі сферы Паднябесся і хтанічнага свету не старэюць (што характэрна для прафаннага часу, у кантынууме якога жыве чалавек) – гэты